

ประวัติวัด ไชโย

และ

เข้าพรรษา - ออกพรรษา

แบบวัดมหาธาตุ

พิมพ์ถวายพระภิกษุสามเณรเป็นที่ระลึก
ในเทศกาลงานประชุมไหว้พระ สวดมนต์

ภายในพรรษา ประจำปี

ที่วัดไชโย จังหวัดอ่างทอง

วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์

พระนคร

คำนำ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ข้าพเจ้าได้จัดให้มีเทศกาล
นัดไหว้พระรัตนตรัยที่วัดไชโย กำหนดวันแรม ๕
ค่ำ เดือน ๘ ตรงกับวันที่สมเด็จพระพุทธองค์ทรง
แสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดพระปัญจวัคคีย์ให้ดำ
ริ้วเป็นพระอรหันต์ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งในทาง
ศาสนา เป็นโอกาสให้ภิกษุสามเณรในแขวงไชโย
จะได้มาประชุมกันเป็นสามัคคีแถวเวียนเทียนทำวัตร
รัตนตรัย และมีการแนะนำระเบียบการปกครอง
คณะสงฆ์ เมื่อมีกตายนชยายงานให้กว้างขวางออก
ไป คือให้ส่งบุรุษทั้งหลายได้ร่วมการกุศล นำอา
หารคาวหวานของตนมาถวายพระเณรในเวลาดาเพด
ด้วยกันข้าพเจ้าก็จัดให้มีขึ้นในทำนองเดียวกัน และคำ
นี้ขอยุ่ว่า ๒ ปีที่ล่วงแล้วมาไม่มีสิ่งใดถวายภิกษุสาม
เณร และต้นของคุณทายกทายิกาให้เป็นที่ระดังก็อยู่บ้าง

เคย ส้มควรวาของแจกดักอย่างหนึ่ง ของที่จะแจก
 นั้นก็ไม่มื่อะไรดีเท่าหนึ่งดี เพราะดาระดำคัมภ์
 หดายมกมื่ออยู่ในหนึ่งดี ถ้าขยันอ่านจะได้ความรู้
 มากจนเต็มอ จึงตกดงใจพิมพ์หนึ่งดีประวัติวัด
 ไชโย ซึ่งข้าพเจ้าขอให้พระมหาแหวนครูประจำแขวง
 เรียบเรียงไว้โดยย่อตามประสงค์ของ กรมธรรมการ
 ซึ่งได้เคยนำไปบรรยายทางวิทยุกระจายเสียงก่อนวัน
 พระราชทานพระกฐินหลวงของวัด ๓ วัน วัดไชโยถึง
 แม้จะไม่ใช่วัดโบราณก็จริง แต่ถึงดงนั้นตำนาน
 ของวัดก็หาได้ยาก เพราะไม่มีใครเขียนไว้ อาศัย
 จำกันต่อ ๆ มา ซึ่งถ้าจำผิดพลาดแล้วเขียนดงไป
 ผู้ที่รู้งมื่ออยู่มากอาจแยมัดรวด ไม่เหมือนวัด
 โบราณ ข้อใดไม่รู้งจะได้ใช้ความดงนิษฐาน ถูกหรือ
 ผิดก็แล้วแต่ผู้อ่านจะวินิจฉัย ประวัติวัดไชโยที่พิมพ์
 นี้ก็เป็นเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อ่านเห็นผิดตรงไหนจง
 กรุณาทักท้วงจะได้แก้ไขดงใหม่ให้ดีขึ้น

พระ
 นำเว
 ไชโย
 เป็น
 พระ
 รับใ
 เณร
 ประ

ก

อนึ่งข้าพเจ้าได้นำความขึ้นกราบเรียนท่านเจ้าคุณ
 พระพิมลธรรม เจ้าคณะมณฑลอยุธยา ขออนุญาต
 นำเรื่องเข้าพรรษาออกพรรษาแบบวัดมหาธาตุซึ่งวัด
 ไชโยเคยใช้อยู่ทุก ๆ ปีมาพิมพ์ไว้ท้ายเล่ม เพื่อให้
 เป็นแบบฉบับที่แพร่หลาย ท่านยินดีอนุญาต เป็น
 พระเดชพระคุณอย่างสูง

หวังว่าหนังสือนี้จักอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้ที่ได้
 รีบไปอ่านไม่มากนักน้อย และขออวยพรให้ภิกษุสาม
 เณรทายกทายิกาที่ได้อุตสาหามาประชุมกันในวันนี้ จง
 ประสพแต่ความสุขความสำเร็จทุกประการ

พระครูมหาพุทธพิมพ์วิมล
 วัดไชโย อ่างทอง

วัดไชโย อ่างทอง

วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐

BQ

6337
D374

เลขที่

เลขที่พิมพ์ 013016

ประวัติวัด ไชโย โดยสังเขป

ชั้นและตำบลที่ตั้งวัด

วัดไชโยเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ในตำบลไชโย อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง บนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตกตอนเหนือของจังหวัดอ่างทอง ติดต่อกับเขตอำเภอรอบบึง จังหวัดสิงห์บุรี

เขตต์และอุปจารวัด

พื้นที่ของวัดนี้ เป็นชนิด ๕ เหลี่ยมจตุรตุ้มเนื้อ ที่ ๒๕ ไร่กับ ๓ วา แต่เดิรมีแต่ที่ดินขนาดใหญ่ เป็นเขตต์วัด

๒

นามผู้สร้างและปฏิสังขรณ์วัด

วัดไชโย^๕ เดิมชื่อวัดไชโยเหมือนกัน เป็นวัด
ราษฎรดำมัญหาได้มีชื่อได้อย่างใดไม่ และสืบไม่
ได้ความว่าผู้ใดใครเป็นผู้สร้าง เพิ่งจะปรากฏเป็นวัด
มีชื่อเดียวกันเมื่อครั้งสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัด
ระฆังมาสร้างพระพุทธรูปใหญ่ขึ้น ในรัชสมัยของ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล
ที่ ๔ แห่งกรุงเทพพระมหานคร^๕ สมเด็จพระ
พุฒาจารย์ (โต) มาสร้างพระพุทธรูปใหญ่ขึ้น
ได้ทำอยู่ ๒ ครั้งคือ ครั้งแรกสร้างเป็นพระพุทธรูป
ขนาดใหญ่โตมากวิจิตรก่อสร้างดีดิน แต่เดี๋ยวก็พังลง
เองในไม่ช้า ครั้งที่ ๒ ก่อเช่นนั้นเหมือนกัน แต่ยังไม่
ทันสำเร็จเรียบร้อยดี ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ เจ้า
พระยารัตนบดินทร (บุญรอด) ที่สมุหนายก ดำรง
ราชการกรมมหาดไทยได้รับพระราชโองการให้ปฏิ-
สังขรณ์^๕ขึ้นใหม่ทั่วทั้งพระอาราม เมื่อปีชวด พ.ศ.

๒๔๓

ก็พึง

องค์

พระ

ยอด

บริษ

ตั้ง

มห

สร้าง

แต่

กุฎ

เป็น

วัด

๒๔๓๓ กำหนดแต่งยังไม่ทันเสร็จพระพุทธรูปองค์เดิม
ก็พังทะลายตงอีกครั้ง ๓ คราวนต้องรอก่อใหม่ทั้ง
องค์เป็นครั้งที่ ๓ แต่ลดขนาดให้ย่อมดงกว่าเดิม
พระวรวงค์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ซึ่งเป็น
ยอดช่างสร้างพระในสมัยนั้นเป็นนายช่างปั้น เสร็จ
บริบูรณ์เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๔๓๗ รวมเวลาที่ปฏิ-
ตั้งชรัณอยู่ถึง ๗ ปี ทรงพระกรุณาโปรดให้มี
มหกรรมทำการรดของเป็นงานใหญ่ ๓ วัน ๓ คืน เมื่อ
สร้างพระวิหารใหญ่ครอบเป็นเรือนพระพุทธรูปเสร็จ
แล้วจึงสร้างพระอุโบสถเป็นมุขตดยื่นออกมาข้างหน้า
กุกฎตั้งมีแกะศาลากการเปรียญซึ่งปรากฏอยู่ในทุกวันนี้
เป็นของสร้างใหม่ในสมัยนั้นทั้งด้น

เจดีย์วัดกุ

บรรดาเจดีย์วัดกุซึ่ง นับว่า เป็น หดัก สำคัญ ของ

วัด คือ

๑. พระพุทธรูปใหญ่หนึ่งซัดส์มาธิ ซ้อนพระหัตถ์
 ครองจักร พาดสังฆาฏิกว้างอย่างใหม่ ฝีมือทำ
 พระพุทธรูปใหญ่ในปูนหลัง หน้าตักกว้าง ๘ วา ๖ นิ้ว
 สูงสุดยอดพระรัศมี ๓๓ วา ๓ ศอก ๗ นิ้ว พระ
 วรรณค์เชอ พระองค์เจ้าประดิษฐานวรการเป็นนายช่าง
 บั๊น ในรัชกาลที่ ๕ พระราชนามว่าพระมหาพุทธพิมพ์
 ประดิษฐานในพระวิหารใหญ่ซึ่งมีความสูง ๓ เส้นเศษ

๒. รูปหล่อสัมเด็จพระพุทโธจารย์ (โต) วัด
 ระฆังผู้แรกเริ่มมาก่อนสร้างพระพุทธรูปใหญ่ขึ้น ประ-
 ดิษฐานอยู่บนชุกชีภายในซุ้มหลังพระอุโบสถ ได้ยิน
 ว่ารูปหล่อซึ้น ๒ รูปด้วยกัน อีกรูปหนึ่งอยู่ที่วัดระฆัง

๓. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นของหล่อ
 ซึ้นใหม่ เป็นพระพุทธรูปหนึ่งซัดส์มาธิซ้อนพระหัตถ์
 หน้าตักกว้าง ๓ วา สูง ๓ วา ๒ ศอก

(บุญ
 บัด
 อยู่
 บริ
 ที่
 ชร
 กว
 แด
 ดับ
 พุ
 เป
 พร
 ดง
 พุ

ลำดับความเจริญและความเสื่อม

แท้ที่จริงวัดไชโยนี้ นับแต่เจ้าพระยารัตนบดินทร
 (บุญรอด) มาเป็นแม่กองปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่แต่
 บดินถึงบดินเป็นเวลา ๔๘ ปีเท่านั้น นับว่ายังใหม่
 อยู่ เสนาสนสงฆ์หรือถาวรวัตถุซึ่งทำขึ้นไว้ในสมัยนั้น
 บริบูรณ์ดีทุกอย่าง เจ้าอาวาสรูปที่ ๑ ที่ ๒ และ
 ที่ ๓ จึงไม่มีกิจกังวลด้วยการก่อสร้างหรือปฏิสัง-
 ขรณ์แต่อย่างใด ทั้งได้รับพระบรมราชูปถัมภ์และ
 ความอุดหนุนจากสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทุกๆ พระองค์
 และเจ้านายคฤหบดีประชาชนพลเมืองทั้งหลายเป็นจำ-
 ดับมา มาในยุคเจ้าอาวาสองค์ที่ ๕ คือ พระครูมหา
 พุทธพิมพ์ภิกษุ (พันธ์) ท่านได้ดำริคิดแปลงแก้ไข
 เบียดนระเบียดเสนาสนะใหม่กับ ซ่อม แปลง หดง คา
 พระวิหารและ พระ อุโบสถ ซึ่ง ถูก ลาย อด นิบาต ตก
 ลงมาชำรุด ในที่สุดกะเทาะทองที่หุ้มพระ
 พุทธรูปใหญ่คือพระมหาพุทธพิมพ์ออก ด้วยหวัง

ใจว่าจักตั้งรึกมีดทองใหม่ ท่านผู้นี้ได้รับยกย่องว่า
 มีอิทธิพลในการเงินมาก แต่ท่านก็ยังหาจัดทำให้สำเร็จ
 ใจดุด่วงไปได้ไม่ พอดีท่านถึงมรภาพ และประจวบ
 กับสมัยเศรษฐกิจกำลังคุกคามอยู่ทั่วไป สิ่งที่จะจัดทำ
 ใว้ยัง มีสำเร็จก็ยิ่งทรุดโทรมหนักขึ้น เจ้าอาวาสรูปใน
 บัจุบัน คือพระครูมหาพุทธพิมพ์วิมล (จร) ซึ่ง
 ย้ายมาจากวัดวงษภรณ์ ตั้งแต่มาอยู่ก็มีใต้หนึ่งพอใจ
 พยายามชวนชวนที่จะปฏิสังขรณ์ให้คนดีตั้ง เดิม อยู่
 เสมอ หากแต่การบูรณะปฏิสังขรณ์นั้นจำเป็นต้องจัด
 ทำใหม่ทุกอย่าง ไม่มีสิ่งใดเลยที่จะไม่ต้องจัดต้อง
 ทำ ด้วยอำนาจแห่งความพยายาม จึงเมื่อเดือน
 กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ กระทรวงธรรมการโดยได้
 รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม ให้วัดจัดการยืมเงิน
 สามหมื่นบาทติดตางเป็นเงิน ๑๖,๐๐๐ บาท ดำรองจ่าย
 ในการซ่อมแซมพระวิหารและ พระอุโบสถ ซึ่ง กำลัง
 ซ้ำรุดทรุดโทรมไปก่อน ทั้งได้ประมุดหาช่าง

ให้เส
 อื่น
 มี พ.
 ถึง
 พระ
 เกิน
 พอ
 คราย
 เสม
 คราย
 มาก
 มีไม่
 ขยาย
 แต่
 เป็น

ให้เสร็จ ข้างใต้อีกแล้วซ่อมแปลงหลังคาและส่วน
 อื่น ๆ ให้มั่นคงดีกว่าเก่า ถ้าเสร็จบริบูรณ์เมื่อปลาย
 ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ นั้นเอง รวมเวลาที่ปฏิสังขรณ์อยู่
 ถึง ๘ เดือน อีกประการหนึ่ง พระพุทธรูปก็ตาม
 พระวิหารหรือพระอุโบสถก็ตาม เป็นของใหญ่ที่ม
 เกินประมาณ ถ้าหากแก่การบรหาร และไม่เพียง
 พอแก่ทุนทรัพย์ที่ได้มา ยิ่งกว่านั้น วัดนี้ยังเคยมีอัน
 ตรายด้วยสายฟ้าตกฟาดหลังคาพระวิหารถึงหักพังอยู่
 เด่มอ ๆ ภายหลังเมื่อจัดวางสายหล่อฟ้าแล้ว อัน
 ตรายชนิดนี้เกือบจะกล่าวได้ว่าไม่มีเลย วัดนี้แต่เดิม
 มากไม่สู้มีความเจริญเท่าใดนัก ราษฎรในท้องที่ก็
 มีไม่มาก เพราะเนื้อที่นาไม่พอกันทำ ราษฎรจึงขยับ
 ขยายอพยพไปหาที่ดินทำนาใหม่ในมณฑล ฝ่ายเหนือ
 แต่หากทรงศรัทธาอยู่ได้ด้วยอาศัยวัดนี้ขอเลี้ยงตนเองคือ
 เป็นที่นับทึ่งไทยและเทศ

ลัทธิธรรมนิยมและการศึกษา

ถึงหน้าเทศบาลงานนักขัตตฤกษ์ประจำปี ราษฎร
 ในหัวเมืองต่าง ๆ พวกนี้หลังไหลดมานมัสการมาก ๆ
 ทุกปี ขรรมนิยม^๕มาแต่เดิมแรกเริ่มสมเด็จพระ
 พุทมาจารย์ (โต) มาสร้างพระพุทธรูปใหญ่ขึ้น
 มีหนึ่งมี ๒ คราว คือ

คราวที่ ๑ กำหนดวันแรม ๘ ค่ำ ถึงแรม ๓๐ ค่ำ
 เดือน ๑๓ รวม ๓ วัน ๓ คืน มีการออกบ้านเยี่ยงงาน
 ภูเขาของวัดสระเกษในกรุงเทพฯ ๑ เวลานั้นน้ำกำลัง
 เต็มฝั่ง อดวกแก่การสัญจรของผู้ที่มุ่งมานมัสการ
 ทุกทิศ

คราวที่ ๒ กำหนดตั้งแต่วันขึ้น ๑๓ ค่ำ ถึงวันขึ้น
 ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ รวม ๓ วันเช่นเดียวกัน และจัดให้
 มีงานเป็นพิเศษเช่นเดินเขาวงกฏ ก่อพระทราย ตัก
 แผลงรูปง่าไปมีให้ช้ำกันทุก ๆ ปี งานเช่น^๕นวดเคย
 ประกาศให้ทราบก่อนถึงวันงาน คนทง^๕หัดขนิยม

นับถึ
 ไม่มี
 เป็น
 เจ้า
 หัน
 คน
 ขอน
 มา
 เพ
 ย
 เป็น
 คัก
 เพ
 ก
 พุ

นับถือหลวงพ่อใหญ่ว่าศักดิ์สิทธิ์ แต่ก่อนมาเมื่อยัง
 ไม่มีการปลูกฝ้ายกันใช้ทรัพย์สินมัย คนทั้งหลายบ่อย
 เป็นใช้ทรัพย์สินมัยก็พากันบนบานขอให้พระมหาพุทธพิมพ์
 เจ้าเป็นหมอ ปีหนึ่งมีคนมาแก้ดินบน และนำผ้ามา
 ห่มไม่น้อย แม้รูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ ก็มี
 คนนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ในเชิงนามนต์ วันหนึ่งมีคนมา
 ขอนามนต์ไปเป็นจำนวนมากเด่มอ พวกจีนเมื่อผ่าน
 มาทางนั้น ก็จุดประทัดเผากระดาษเป็นการคำนับ
 เพราะที่นั่นมีข้าบ่อกงเหมือนวัดพนัญเชิงและวัดกัล-
 ยานมิตร

ในฝ่ายการศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาทั้งหลาย ก็
 เป็นเหมือนเช่นวัดอื่น ๆ คือมีทั้งมูลศึกษาและศาสน-
 ศึกษาคู่กันไป แต่ศาสนศึกษานั้นหย่อนกว่ามูลศึกษา
 เพราะในยุคก่อน ๆ มาวัดทั้งหลายสนใจในทางธรรม-
 กถึก เจ้าอาวาสวัดไชโยองค์แรกคือ พระมหา
 พุทธพิมพ์พาภิบาล (เกตุ) ด้รับยกย่องว่าเป็นมหา-

ธรรมกถึก คือ นักเทศน์มีชื่อเสียง คำสอนศึกษาอัน
 เพิ่งจะมาเพราะให้เจริญขึ้นได้ เมื่อสมัยพระสมุห์เรียบ
 เป็นผู้รักษาการในหน้าที่เจ้าอาวาส คือในพ.ศ. ๒๔๖๓
 ๕ เอง แต่ถึงตงนั้น คำสอนศึกษาที่เจริญอยู่เพียง
 นกธรรม ล้วนภาษาบาลี ยังไม่เป็นปึกแผ่นดังได้
 ในปัจจุบันนี้จึงเร่งชวนชวายุใครให้มีภาษาบาลีเป็นปึก
 แผ่นเช่นนี้บ้าง โดยเป็นดำริอันหนึ่งของมหาธาตุ
 วิทาลัยในกรุงเทพฯ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ มีเจ้าดอ
 เปரியัญได้ ๓ รูป ในส่วนมูลศึกษา วัดมีโรงเรียน
 หนึ่งชื่อไทยไช้เรียนบนศาลาการเปรียญ คือโรงเรียน
 ประชาบาล ตำบลไชโย ๓ มีถึงชั้นประถมปีที่ ๔ แต่
 ก่อนเป็นประชาบาลนอกบังคับ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๗๓
 ๕ จึงยกขึ้นเป็นประชาบาลในบังคับ

ลำดับเจ้าอาวาสโดยย่อ

แต่ก่อนวัดไชโยพระอารามหลวงนี้ จะมีเจ้า
 อาวาส มากี่องค์หาทราบไม่ มารู้นั่นอนได้ตอนที่

ยก
 ที่ ๕
 มา
 ๕
 น
 วัด
 พร
 ๕
 ทง
 อา
 คร
 วัด
 เด
 คด
 ดึก
 คร
 ที่ ๖

ยกวัดไชโยขึ้นเป็นพระอารามหลวง คือในรัชกาล
ที่ ๕ โปรดเกล้าให้เจ้าพระยาวรคันตินทร (บุญรอด)
มาเป็นแม่กองก่อสร้างพระพุทธรูปใหญ่ในพ.ศ. ๒๔๓๓

นั้น ทรงพระราชดำริหาพระภิกษุผู้สามารถปกครอง
วัด ทรงเห็นความสามารถของพระมหาเถรเปรียญ ๓
ประโยค วัดบรมวงษอัครารามจังหวัดกรุงเก่า
ทั้งทรงคุ้นเคยอยู่ด้วย จึงทรงอาราธนาให้เป็นเจ้า
อาวาสองค์แรก พระราชทานสัญญาบัตรให้เป็นพระ
ครูมหาพุทธพิมพ์พิภบาลในปีที่ ๒ เมื่อทำการฉลอง
วัดเสร็จแล้ว ได้รับสถาปนาเป็นพระราชาคณะในนาม
เดิม แต่คนทั้งหลายคงเรียกกันว่า "ท่านเจ้าเถร"
ตลอดมา ถึงพ.ศ. ๒๔๔๓ ขอพระบรมราชานุญาตลา
สิกขา รวมเวลาที่พระมหาพุทธพิมพ์พิภบาล (เถร)
ครองวัดอยู่ ๓๐ ปี นับเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก

พระวินัยขรเพิ่ม ฐานานุกรมในตำแหน่ง "ได้รับหน้า
ที่ปกครองวัดสืบต่อมา เป็นพระครูมหาพุทธพิมพ์พิภ-

ภิกษุ ทานองคนเป็นสังฆาติกกับสมเด็จพระพุทธเจ้า
 หลวงพระบิษยมหาราช มรณภาพในปีวอก พ.ศ.
 ๒๔๖๓ รวมเวลาที่ครองวัดอยู่ ๒๓ ปี นับเป็นเจ้า
 อาวาสองค์ที่ ๒

พระสมุห์เรียบฐานานุกรมของท่านเป็นผู้รับเจ้าอา
 วาสอยู่ ๖ ปี แล้วลาสิกขาใน พ.ศ. ๒๔๖๘ นับเป็น
 เจ้าอาวาสองค์ที่ ๓

พระมหาชั้น เปரியญ ๓ ประโยค รักษาการ
 อยู่ได้ ๓ ปี ก็ขอพระบรมราชานุญาตลาสิกขาใน
 ปลาย พ.ศ. ๒๔๗๐ นั้น นับเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ ๔

จึงทรงพระกรุณาโปรดให้พระครูพันธ์ เดิมอยู่วัด
 เกตุ แขวงป่าโมกข์มาปกครอง ภายหลังได้รับพระ
 ราชทานสัญญาบัตรราชทินนามเป็นพระครูมหาพุทธ
 พิมพาภิบาล มรณภาพใน พ.ศ. ๒๔๗๕ รวม
 เวลาที่ครองวัดอยู่ ๖ ปี นับเป็นเจ้าอาวาสองค์ที่ ๕
 พระปลัดวร ฐานุกรมในพระศรีวิสุทธิวงศ์ วัด

มหา
 ให้ย
 ๒๔๖
 ทาน
 พิม

มหาธาตุ เดิมอยู่วัดวงษภรณ์ ทรงพระกรุณาโปรด
 ให้ย้ายมาครองวัดไชโย เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ.
 ๒๔๗๒ เป็นเจ้าอาวาสในปัจจุบันนี้ ได้รับพระราช
 ทานตั้งมณคัมภีร์ตั้งญายมัตร เป็นพระครูมหาพุทธ
 พิมพ์ภิมบาตเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๗

วัตถุประสงค์ปนายิกาวิธี
คำประกาศในวันเข้าพรรษา

นโม ตัสส ภคฺวโต อรหฺโต สฺมมาสัมพุทฺธสฺส ฯ
แรมค่ำหนึ่งเดือน ๘ วัณ^๕ เป็นวัตถุประสงค์ปนายิกาถึ
วันเข้าพรรษา หยุดพัทซ์วัควราวหนึ่งในฤตุฝน ตาม
วินัยนิยม บรม พุทธาณุญาต ภิกษุสามเณร สหัมมิก
บริษัทมาดโมตสรต้นนิบาตประชุมกัน ณ โรงอุโบสถ^๕
เพื่ออธิบายานจิตตคคิตจำวัดดำตามวินัยนิยมบรมพุทธา
ณุญาตนั้น ก็เหตเววัตถุประสงค์ปนายิกาวิธี^๕ เป็นอา-
จिनณปฏิบัติทำปีละครั้ง ท่านผู้ดำรงเพศเป็นบรพ-
ชิตเป็นภิกษุสามเณรมานาน^๕ ก็ได้ดัดบ้และทราบ
เรื่องวัตถุประสงค์ปนายิกาแล้ว แต่ภิกษุสามเณรบวช
ใหม่ในวัดดำ^๕ ยังหาได้ดัดบ้และทราบเรื่องวัตถุประสงค์
ปนายิกานี้ไม่ เพราะฉะนั้นจะให้ภิกษุสามเณรบวช
ใหม่ได้ดัดบ้ได้ทราบเรื่องวัตถุประสงค์ปนายิกาวิธี จะแสดง
วินัยบาตในวัตถุประสงค์ปนายิกานี้^๕แต่ โดยย่อ พอให้ดำเรื่จ

ประโยชน์แก่ผู้สดับแล้วตั้งจิตที่คิดปฏิบัติตาม ดำเนิน
 ความว่า เมื่อต้นประกรมโพธิกาต ยังมีได้ทรงอนุญาต
 วัตถุประสงค์อันนี้ ภิภษุตามเนรทงหลายเที่ยว
 จาริกไปทุกฤดู ไม่มีเวลาที่จะหยุดหย่อนผ่อนพัก
 แแต่สักฤดูหนึ่ง เวลาฤดูฝนเที่ยวเหยียบย่ำข้าวกล้า
 หน้ำระบัดแแต่สัตว์เด็กให้ถึงมรณะด้วยผีเท้า มนุษย์
 ทงหลายกล่าวยกโทษติเตียนเป็นโกดาหุด ส้มเด็จ
 พระทศพลพุทธเจ้าทรงอาศัยเหตุอันนั้น จึงดำรัสให้
 ประชุมสงฆ์ ทรงอนุญาตวัตถุประสงค์ว่า “อนุ-
 ชานามิ ภิภษุเว วัตถุประสงค์ อุปคนตุ” ดูก่อนภิภษุทง
 หลาย เราผู้ตถาคคอนุญาตเพื่อเข้าจำวัตถุประสงค์หยุด
 พักในฤดูฝน และมีนियมวิภาคตงเป็น ๒ คือ เดือน ๘
 แรมค่ำหนึ่งจน เป็นวันเข้าปุริมพรรษา เดือน
 ๘ แรม ๓ ค่ำ เป็นวันเข้าปัจฉิมพรรษา แตกต่างกัน
 เป็น ๒ วัตถุประสงค์นี้ แแต่รวัดห้ามไม่ให้จำพรรษาในอัพ
 โภกาศกตางแจ้ง หรือจำพรรษาในโพรงไม้ หรือ

จำพรรษาในคัมภีร์ที่ไซ่ง่อนนั้น ทรงอนุญาตให้จำ
 พรรษาในกุฎิที่มุงที่บังมีหลังคาและฝารอบซิด อนุญาตให้
 ครบ ๓ เดือน ถ้าอยู่ไม่ครบ ๓ เดือนหักไปเสีย
 พรรษาขาดและต้องอาบัติด้วย ยกเสียแต่เกิดภัย
 ซึ่งทรงอนุญาตไม่ให้เป็นอย่างอื่น เมื่อเข้าพรรษาแล้ว
 มีกิจจำเป็นที่จะต้องไป ก็ทรงอนุญาตให้ไปด้วยสัต-
 ตาหลังนวิศ ๗ วันกลับมาพรรษาไม่ขาด

คราวจำพรรษาเป็น อภิตักขิต สมัย ที่ภิกษุ
 บำเพ็ญสมณธรรมจะตั้งข้อกติกานัดหมายกัน ห้าม
 ไม่ให้ตั้งข้ออื่นไม่เป็นธรรม ให้ตั้งข้อที่เป็นธรรม
 เช่นบอกให้พากเพียรเรียนธรรมวินัย ให้ตั้งวิสัย
 ธรรม ให้มีเทศนา ไม่ให้มีวุ่นวายกัน เกณฑ์ให้ถือ
 รุดงค์ เกณฑ์ให้บำเพ็ญสมณธรรม นัดหมายกัน
 แต่ในข้ออื่นเป็นธรรม พุทธจักนำเพื่อให้เกิดอุทิศ
 ในการบอกการเรียนธรรมวินัย เป็นต้น เพื่อชวน
 ขวายนในกิจ พระคำสอน เพื่อรู้ประมาณในการพูด

เพื่อ
 ตาม
 ๕
 นน
 เพื่อ
 ข้อ
 แม้
 ๕
 ภิกษ
 เมื่อ
 ที่เส
 จำ
 ที่ใ
 ๖
 ๖
 ๖

จำให้ด้วยกัณฑ์
 เพื่อมีแก่ใจสมาทานชุกตงค์ และบำเพ็ญสมณธรรม
 ตามสติกาตัง เพื่อเอื้อเพื่อแนะนำกันในวัตถุประสงค์
 นั้น ๆ เพื่อรักษาความสามัคคีไม่วิวาทแก่งแย่งกัน
 เพื่อรู้จักนับถือเกรงใจในเพื่อนภิกษุสามเณรด้วยกัน
 ข้อศึกษานัดหมายกันซึ่งเป็นธรรมดั่งนี้ ไซ้ได้ทั่วไป
 แม้ในกาลอื่นซึ่งมิใช่ในคราวจำพรรษาด้วย

ถึงวันเข้าพรรษาไม่เข้าพรรษา เทียบเร่ว่อนไป
 เสีย ไม่สมควร ภิกษุครั้งก่อนถือเป็นกวดขัน เช่น
 ภิกษุชาวปาฐา เดินทางมาเพื่อจะเฝ้า พระศาสดา ถึง
 เมืองสาเกต ยังอีก ๖-๗ โยชน์ก็จะถึงกรุงสาวัตถี
 ที่ตั้งจปรทับ ก็พอถึงวันเข้าพรรษาคงจำใจอยู่
 จำพรรษาที่นั่น มีใจรำจวนถึงพระศาสดาว่ามาอยู่ใน
 ที่ไกลแต่หาได้เฝ้าไม่

หนึ่งโบราณคติสืบ ๆ มา ท่านสอนให้บอเขตต์
 วัด เมื่อมีกิจไปในภายนอกให้รับกัณฑ์มาในเขตต์ให้
 ทนอรุณ เหมือนในวัดไชโยวรวิหารนี้ ด้านตะวันออก

ออกมั่งแม่มาเป็นเขตวัด ด้านเหนือ ด้านใต้ และ
ด้านตะวันตกกแต่ละด้าน ๆ มีเจ้าหินเป็นเขตวัด

เพราะฉะนั้น เมื่ออธิษฐานพรพรษา ให้ตั้งใจจะ
อยู่ในอาวาสซึ่งกำหนดไว้^๕นั้นตลอด^๓ เดือน ไม่ไปเที่ยว
ค้างคืนให้อรุณขึ้นในที่อื่น ฟังเบ็ดเตล็ดวัจเภทพร้อมกัน
ว่า "อิมถัมมิ อาวาเส อิมิ เตมาถัม วสุถัม อูเปมิ"
^๓ หน แปลว่าข้าพเจ้าเข้าจำพรรษาในอาวาสนี้ตลอด
^๓ เดือนดังนี้ อนันเป็นวชิเข้าพรรษากำหนดเขต
วัด

อนึ่งการเข้าพรรษา เนื่องด้วยการถือเด่นาถนะ
สมเด็จพระผู้ทรงพระภาค ทรงอนุญาตให้สังฆัสถมมคิ
ภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้บังคับให้ถือเด่นาถนะ เพราะฉะนั้น
วันนั้นเป็นวันจะให้ภิกษุถือเด่นาถนะ เพื่อจะได้อธิษ
ฐานพรพรษาในกุฎที่ที่อยู่ของตนอีกครั้งหนึ่ง ในวัดไช-
โยนี้ ท่านที่รับสังฆมคิเป็นผู้บังคับให้ภิกษุตามเดนา
ถถือเด่นาถนะนั้นคือ พระปลัดยศ เด่นาถนะกุฎนั้น

ท่านทั้งหลายก็เคยอยู่มาแล้ว ก็ที่พระปลัดยศจะ
 ต้องเที่ยวไปหาหนังกี่ตัว เพราะฉะนั้นจะมอบให้
 ด้วยหน้าเป็นสำคัญ เมื่อได้รับหน้าแต่พระปลัดยศแล้ว
 ฟังเข้าใจเกิดว่า ท่านให้ถือเสนาสนะกุฎที่ตนอยู่มา
 แล้วนั้นแหละ มีอำนาจอยู่ไปเป็นนิตยได้ตลอด๓เดือน
 เมื่อได้รับหน้าแล้วกลับไปกุฎ ฟังชำระแล้วกวาดเสนา
 สนะกุฎ ทำสามัคจกรรมขมาโทษต่อกันแล้ว ฟังเปล่ง
 วาจาทอชยฐานพรราชาอีกหนหนึ่งว่า “อิมัม
 วิหารเอ อิมัม เตมาถัม วสุถัม อูเปมิ” ๓ หน ข้าพเจ้า
 เข้าจำพรรษาในกุฎนี้ตลอด ๓ เดือนดังนี้

สมเด็จพระผู้ทรงพระภาค ทรง แสดง วัตถุประสงค์
 กาวีรี้ แก่ภิกษุสามเณรพุทธสาวกบริษัท มีอรรถ
 นิยมตั้งแสดงมาด้วยประการดังนี้ ฯ

ปวารณาภา
แสดงให้สังฆ์ฟังในวันปวารณา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สฺมมาสัมพุทฺธสฺส ฯ
วันนี้เป็นวันปวารณา สัตถ์ที่ ๑๕ แห่งเดือน ๑๑ เป็น
วันมหาปวารณา เราทั้งหลายได้จำพรรษาถือนาน
มา มาประชุมกันเป็นสังฆนิบาต เพื่อปวารณาตาม
วินัยนิยมบรมพุทธานุญาต ในเบื้องต้นแห่งปวาร
ณานี้ สัมคอรจะตั้งวัตถุอันเป็นเหตุที่ทรงอนุญาต
ปวารณาพร้อมด้วยวิธี เพราะฉะนั้นจะได้แสดงวัตถุ
และวิธีนั้นโดยสังเขป ดำเนินความว่าโดยสมัยที่ทรง
อนุญาตปวารณานี้ สัมเด็จพระผู้มีพระภาคบรม
ศาสดา เสด็จประทับ ณ พระเชตวันใกล้กรุงสาวัตถี
มีภิกษุพวกหนึ่งจำพรรษา อยู่ในอาวาส แห่งหนึ่งใน
โกศดชนบท ประสงค์จะ บังอภัยกัน ความวิเวกมิให้
บังเกิดแก่กันและกัน จึงตั้งกติกาดำเนินไม่พูดกัน
ต่างทำกิจตามหน้าที่ของตน วิธีนี้เรียกว่ามุกฉัต

ปฏิ
ไตร
พระ
ทุก
เห
ส
น
ถ้า
พร
ติ
วัง
ป
วัน
เรีย
ก็
อุ

ปฏิบัติเหมือนคนใบ้ ภิกษุเหล่านั้นปฏิบัติดังหนวดคอด
 ไตรมาศ ครั้นออกพรรษาแล้วมาเฝ้าสมเด็จพระผู้มี
 พระภาคเจ้า กราบทูลมุขปฏิบัติของตนให้ทรงทราบ
 ทุกประการ พระองค์ทรงติเตียนว่า วิธินั้นอาการ
 เหมือนสัตว์วิปริตจักษุ สัตว์วิปริตจักษุไม่ถามถึงทุกข์
 สุขของกันและกันฉันใด อาการของพวกเธอก็เหมือน
 ฉะนั้น แล้วทรงห้ามมิให้ภิกษุปฏิบัติดังนั้นต่อไป
 ถ้าปฏิบัติต้องอาบัติทุกกฏ ทรงอนุญาตให้ภิกษุจำ
 พรรษาถ้วนไตรมาศแล้วพิจารณาแก่กันและกันด้วย
 ติโทษข้อผิดพลงตามที่ ได้เห็น หรือ ได้ยิน หรือ
 รางเงี้ยวด้วยใจ

วันพิจารณานั้น โดยปกติเป็นวันที่ ๑๕ เรียกว่า
 ปณณวรรตี ถ้าสงฆ์ยังไม่พิจารณาในวันนั้น เดือน
 วันพิจารณาออกไปอีกบั้งหนึ่ง ก็จะพึงเป็นวันที่ ๑๕
 เรียกว่า จาคุกุทตตี หรือปรองคองกันเข้าได้ในวันนั้น
 ก็จะพึงเป็นวันสามัคคี จึงได้วันพิจารณาเป็น ๓ ครั้ง
 อุโบสถ

จำนวนภิกษุผู้ประชุมอย่างน้อยต้อง ๕ รูป จึง
 ทำปวารณาเป็นการสงฆ์ได้ ๔ รูป ๓ รูป ๒ รูป ฟัง
 ทำปวารณาเป็นการคณะ รูปเดียวฟังอธิษฐานเป็น
 การบุคคล

ธรรมเนียมวางไว้ให้ปวารณารูปละ ๓ หนโดย
 ปกติ ถ้ามีเหตุขัดข้องจะทำอย่างนั้นไม่ได้ตลอดด้วย
 ประการใดประการหนึ่ง จะปวารณารูปละ ๒ หน
 หรือ ๑ หน หรือพรรษาเท่ากันให้ว่าพร้อมกันก็ได้
 จะปวารณาอย่างไร ฟังประกาศแก่สงฆ์ให้รู้ด้วย
 ญัตติก่อน

ครั้นญัตติแล้ว ภิกษุผู้เถระฟังทำผ้าห่มเฉียง
 บ่าหนึ่งกระโหย่งประณมมือ กล่าวปวารณาต่อสงฆ์
 ว่า สัมมิ อากุโส ปวาเรมิ ทิฏฐเสน วา สุตเตน วา
 ปริตังกาย วา วทนตุ มํ อายสฺมนฺโต อนุกมฺปํ
 อูปาทาย ปสฺสสฺมนฺโต ปฏิกริสฺสํสามิ ฯ ทุติยมฺหิ . . . .
 ตติยมฺหิ . . . . เป็น ๓ หนด้วยกัน แปลว่า ฉนั้น

ปวาร
 ด้วย
 ว่าก
 ๕๕
 พวง
 คราว
 นัยน
 ถ้ามี
 แทน
 ผู้ไม่
 อุปสม
 ไม่มา
 เมื่อภ
 กว่า
 นอก
 ๕๖
 ญัตติ
 เคี้ยว
 ก

ปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นก็ดี ด้วยได้ฟังก็ดี
 ด้วยตั้งสัตย์ก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณา
 ว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย ฯ ภิกษุ นอก
 ๕๕
 นพวารณาตามลำดับแก่ก่อนที่ตระกูล เว้นไว้แต่
 คราวให้ผู้มีพรรษาเท่ากัน ปวารณาพร้อมกัน โดย
 ๕๖
 นัยนั้นเปลี่ยนแต่คำว่า ภนฺเต แทน อาวุโส เท่านั้น ฯ
 ถ้ามีนำปวารณาของภิกษุไซ้มา ผู้นำควรปวารณา
 แทนเมื่อถึงลำดับของเธอ ถ้าในชุมชนนั้น มีภิกษุ
 ผู้ไม่อาจปวารณาได้ เพราะพรรษาขาด หรือแม่
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐
 ๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐
 ๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

การปวารณาธรรมนิยมเต็มหนึ่งกระโหียงอยู่กว่า

จะพิจารณาเสร็จทั้งนั้น ครั้นพระเถระแก่ทันทไม่ไหว
เป็นลมล้มลง จึงอนุญาตให้นั่งลงได้เมื่อคนปว
รรณาเสร็จแล้ว

ตามปกติท่านให้พิจารณารูปละ ๓ หน ต่อมี
เหตุขัดข้อง จึงให้พิจารณารูปละ ๒ หน หรือ ๑ หน
หรือพรรษาเท่ากันให้จำพร้อมกันได้ ยกอันตราย
๑๐ อย่าง โดยที่สุดท้ายจะมาทำบุญหรือมีกรรมสง
จวนสว่าง ให้ถือเอาเป็นเหตุขัดข้องได้ และในเว
ดปวารณา ก็ทรงอนุญาตให้นั่งกระโหย่ง จนปวาร
ณาเสร็จ ในวัดเรา (วัดไชโย) มีพระสงฆ์หลายรูป
ผู้อยู่ข้างท้ายเห็นว่าจะทนมไม่ไหว เทียบกับอันตรายที่
ทรงอนุญาต และวิธีปวารณาที่ทรงลดหย่อนผ่อน
ลงนั้น สำหรับวัดเราจะถือเอาการนั่งกระโหย่งไม่ไหว
เป็นข้อขัดข้องเห็นไม่ผิด เพื่อพระสงฆ์เห็นรวมจะได้
ปวารณาด้วยศรัทธาจิต คือปวารณารูปละ ๓ หน
ถ้าภิกษุรูปใดเห็นไม่สมควรจงทักท้วงชน ถ้าเห็นสม
ควรจงดำรงขึ้นให้พร้อมกัน ฯ

